

תנועת הפועלים לתקופת העצמאות

הרצל ברגר

גם לירידה יחסית, אך מתמדת, במספר העובדים המאוגדים בהסתדרות. מכיון שנשתרשה רמה מסוימת של שכר וזכויות סוציאליות והיתה לדבר קבוע ועומד, הלך ורב, מבחינה מוחלטת ויחסית, מספר העובדים שהסתפקו במה שהושג ולא ראו עוד הכרח בהשתייכות ארגונית להסתדרות הנל-חמת להרחבת ההישגים כשם שנלחמה להשגתם — על כל החובות הכרוכות בחברות זו, עם זה הותרה הרצועה לקיומם של ארגוני פועלים נפרדים. ככל שתעלה רמת תנאיו וזכויותיו של העובד, כן יגבר אמנם חיוב ההתלכדות וההתארגנות הטבוע ברמת מחיה ותרבות גבוהה של צבור הפועלים; אך עם זה יפחת הכרח הארגון הנובע מתוך ההיאבקות על השגת זכויות וקיומן. התקדמותן התרבותית של שכבות עובדים מדול-דלות תהליך אטי הוא, לעומת זאת הרי ניצול הישגיו של הארגון, ללא שיתוף בעול מצוותיו, הוא נסיון מפתה, והמרצת הפיתוי תהליך מהיר הוא, המקביל בקצבו לקצב העליה של רמת החיים התמריית.

תנועת הפועלים הארץ-ישראלית כוחה עמה, והוא יעמוד לה גם במדינה היהודית, להבטיח את הישגי העובדים בארץ באמצעי החוק, ואין ספק כי תנועת הפועלים תתבע וגם תשיג מהמדינה היהודית ביטוח סוציאלי ממשלתי, נטל הביטוח הסוציאלי המוטל על הפועל היהודי בארץ-ישראל כבד מאד, אך הוא הכרח קיום לכל משפחה עובדת. ביטוח סוציאלי מטעם המדינה יקל ממשפחת העובד את הנטל הקיים, אך ימעיט את ההכרח שבהשתייכות לארגון הפועלים, שהרי סוגי הביטוח העיקריים יהיו חובה על כל אזרח. הביטוח ההסתדרותי המבוסס על עקרון העזרה ההדדית הוא אחד החישוקים הנכבדים המאחדים שכבות שונות בתוך צבור הפועלים: את העובדי דים השכירים שבמשק הפרטי ואת עובדי המשק הציבורי הממשלתי וההסתדרותי עם אנשי משק הפועלים העצמי. והוא חישוק המלכד גם שכבות סוציאליות, דרגות שכר וסוגי מקצוע שונים לציבור אחד. אין ספק כי העברת מרבית הביטוח הסוציאלי מרשות ההסתדרות לרשות המדינה עשויה לפגוע בכוחו של החישוק הזה.

התקופה החדשה בחיי הארץ מטילה את תנועת הפועלים במצב חדש. אמנם היסודות הרוחניים אשר עליה הוקמה, ככל שטעונים הם בדיקה מוזמן לזמן, עדיין כוחם עמם, ולא במהרה יתישנו. לא כן התנאים שבהם פועלת התנועה. הללו משתנים — ובכמה תחומים עיקריים של פעולתה הם משתנים מן היסוד.

עוד ימים רבים תהיה תנועת הפועלים העברית נתונה לתפקידי היסוד של הקמת הארץ-מה היהודית המחודשת במולדתה. היא תוסיף להיות שקועה, ראשה ורובה, בארגון העליה ובקליטתה, במפעלי ההתישבות בכפר ובעיר, בהגנה על גבולות המדינה היהודית, בהקמת מוסדותיה, בעיצוב דמותה החברתית של המדינה, וכן בטוית חוטי שיתוף עם הישוב הערבי במדינה היהודית ועם עמי ערב בשכנותה. מבחינת המסגרת יוטלו רוב התפקידים האלה על המדינה, והתנועה הציונית בתפוצות ודאי תסייע בהגשר מתם, אך מבחינה מהותית לא יתכן קיומם של התפקידים הללו על ידי מוסדות וארגוני מתנדדי בים מפורזים. מן ההכרח שתנועת המונים גדולה ומלוכדת במקום, המכירה ביעודיה, תשא את מרבית העול. אין בעם היהודי תנועת המונים המסוגלת לשאתה בתקופת הקמת המדינה וקיומה זולת תנועת הפועלים — כשם שלא היתה תנועה כזאת זולתה בתקופת המנדט הבריטי.

אך אין ספק כי תנועת הפועלים בתוך המדינה הנבנית לא תהא דומה בכל לאותה התנועה בתקופה המסתיימת עתה. תנועה גדולה כתנועת הפועלים הארץ-ישראלית, המטילה על חבריה לא רק זיקה למטרה רחוקה אלא גם עול מצוות בחיי יום יום, זקוקה גם לקשרי יום-יום אתם בעניניהם הם. אין ספק כי רשת השירותים הסוציאליים של ההסתדרות, רמת השכר, ההישגים הסוציאליים וזכויות העובדים שהשיגה לעובדי דים השכירים, וכן פעולתה הענפה למען המשק העצמי של הפועלים בהתישבות ובקואופרציה, כל אלה היו חישוקים חשובים — ואם לא היחידים — אשר ריתקו את ציבור הפועלים להסתדרותו, ואולם ההישגים הסוציאליים של ההסתדרות, אשר היו בגורמי גידולה, הביאו בלי ספק

לא יבינו כי הפסקת העליה אך תגביר את הלחץ על שוק העבודה מן הארצות הסמוכות, ובראש וראשונה מן המדינה הערבית שבארץ-ישראל, אך גם אם לא נביא בחשבון סיכוי עגום זה של התנכרות חלקים מציבור הפועלים ליעודם האנטי-יהודי, הן לא נוכל לשכוח שבתקופות עליה המונית קיימת מידה של מתיחות בין עור-לים חדשים ל„ותיקים“ בארץ. עם כל ההבנה שמגלה העולה החדש — ולא תמיד הוא מגלה אותה — קשה לו להיפטר מן ההרגשה, כי עמדות כלכליות שבחלומנו היו מזומנות לו נתפסו ע"י אחרים שהקדימו לבוא; כי עליו להתחיל את חייו מחדש. הגם שעבר כברת דרך הגונה בחייו לפני בואו לארץ, ולעומתו הותיק, עם כל ההבנה ותפץ-העזרה שהוא מגלה אותם — ולא תמיד הוא מגלה אותם — קשה לו להיפטר מן ההרגשה, כי אנשים אשר מקרוב באו תובעים לעצמם חלק שווה במפעל ובעמדות-חיים אשר הוא עמל וטורח בהקמתם ובכיבושם מתוך חבלי הסתגלות והתערות והתמחזות.

הניגוד הזה קיים גם עתה, כשההסתדרות היא העומסת על שכמה את עול הקליטה העיקרי: כשמתוך היקף תפקידיה היא משליטה את ההתחשבות בזכויות הותק בעבודה על העולים החדשים ואת מצוות קליטת העליה על הותיקים, ואת אחדות הפועלים, כעולים, כילידים, כעתידים לעלות, על כולם, ואולם כשיעבור עיקר הדאגה לקליטת העולה לרשות המדינה, הרי ייפתח פתח לדימאגוגיה משולחת-רסן אשר תססה את העור-לים ואת המועמדים לעליה באיגוד המקצועי הדואג לזכויות הפועלים שכבר רכשו לעצמם מעמד וזכויות בעבודה ובחברה, ככל שתגדל השפעתה של תנועת העבודה על הממשלה במדינה היהודית, כן תגדל ההסתה בגולה, ביחוד בקרב אלה שמטעם זה או אחר עוד לא הגיעו לעליה, נסיונן של אומות העולם — וגם הנסיון בארץ-ישראל — מוכיח, כי בדרך השיסוי הדי-מגוגי קל מאוד להטיל על תנועת הפועלים את האחריות לפעולות השלטון, אפילו היא מיעוט בקואליציה הממשלתית.

ועדיין אין זה הכל, עצם גידולו של הישוב יחריף בהכרח את הניגודים וחילוקי הגוונים הקיימים מכבר, מבנהו המיוחד של הכפר היהודי העובד — וביחוד של הכפר הקיבוצי, המצרף חקלאות עם מלאכה וחרושת — גורם, שעל הרוב אין אנו מוצאים בכפר זה גישת-צרכנים לשא-

גם עצם קיומו של המשק ההסתדרותי על מפעליו, אלה שברשות כלל הפועלים ואלה שברשות חברות קואופרטיביות אבטונומיות, יעמוד אף הוא לבחינה מהודשת במדינה היהודית. עוד לפני היות המדינה ראינו שחוגים בורגניים דוקא תבעו הלאמה (או העברה לרשות מקומית) של ענפי שירותים ומשק הנתונים בידי קואר-פרטיבים של פועלים, ואילו ההסתדרות יצאה להגן על משק הפועלים העצמי החפשי. לא מן הנמנע שבמסגרת המדינה יימצאו שותפים לתביעת הלאמה מעין זו בתוך שכבות מסוימות של ציבור הפועלים, גם ענפים ומפעלים כלכליים שברשות כלל הפועלים, אשר בימי השלטון הזר קמו עליהם עוררים רק מצד הטוענים ליזמה הפרטית, עלולים מעתה להיות מטרה לחיצייהם של תובעי הלאמה למיניהם. ואין ספק שגם מכאן פתח להתרופפותם של כמה הישוקים.

ב

כלום פירוש הדבר, שהקמת המדינה תביא בהכרח לידי ערעור זיקתו של ציבור הפועלים להסתדרותו? לאו דוקא. המדינה היהודית, ככל מדינה מתקדמת, תבטיח לארגון הפועלים מעמד חוקי אשר גם הוא יסייע ויגביר את החברות בארגון הפועלים, מדינת היהודים תהיה קולטת עליה גדולה, וככל שתהליכי הבנין של משק דינאמי פותחים אפשרויות רבות לעזיבת המעמד ול„התברגנות“, הרי הם גם מעלים בעיות חמורות של הגנה על נושא מפעל הבנין, ובעיקר על העולה החדש מבחינת הקלת התערותו בחברתה ובמשק, ובעיות אלו מגבירות את הצורך בהצטרפות לארגון הפועלים, אך אותם תהליכים ובעיות הזקה שיוולדו מתיחות מתמדת ביחסים בין צבור העובדים המושרש ובין המוני עולים מבקשי עבודה, אלמלא עמדה לה ההסתדרות, ספק אם היתה ארץ-ישראל היהודית מתגברת על המתיתות הזאת בעבר. הן בזכותה היתה ארץ-ישראל הארץ היחידה אשר בה האיגודים המקצועיים לא התנגדו להגירת עובדים גם בימי משבר וחוסר עבודה. ברם, אין זה בבחינת חוק ולא יעבור, מותר להעלות על הדעת כי לאחר שתקום המדינה והישוב היהודי יגדל עד כדי לעורר אשליה שקיומו מובטח גם בלי עליה נוספת, יתעוררו בקרב חלקים מצבור הפועלים יצרי מונופוליסטים ועירים, המבקשים לשמור על מקורות העבודה לתושבי הארץ ולהגרי-ביל את העליה, או להפסיקה לחלוטין; הללו גם

רים, מפלגות הישוב כשהן מאוחדות. גם בתזית המוניציפאלית הופיעו מפלגות הפועלים בערים המעורבות בתוך גוש לאומי אחד עם המפלגות הבורגניות (ובישובים יהודיים, על הרוב, כגוש הסתדרותי אחד). מעתה תהיה ההיאבקות על השלטון במדינה לא חזון לעתיד אלא דבר-יום-ביום. בארגון הציבורי הגדול אשר קיים כמה תפקידי מדינה והוא ומנגנוניו קבועים ועומדים — בהסתדרות העובדים — אנו רואים זה ימים רבים שיתוף פעולה הרמוני, בדרך כלל, בין המפלגות היריבות, ואך חילוקי דעות מעטים מאוד בשאי לות העבודה המעשית. חילוקי הדעות פורצים ומחריפים בימי הרכבת מוסדות ובהתקרב עונת הבחירות. במעשה ההסתדרות יום חוצים חיי לוקי הדעות את קוי המפלגות ומחלוקת בין מפלגתית היא בגדר יוצא מן הכלל. לא כן יהיה לאחר סילוק השלטון הזר.

בתקופת הקמת המדינה היהודית תהיה המלי-חמה נטושה לא על הרכב הממשלה בלבד, אלא על עיצוב פני המדינה ומנגנונה לשנים רבות. יתר על כן: גם לאחר שהמדינה ומנגנונה יגיעו למידה של ייצוב עוד תהיה התפתחותה נתונה לתנודות בלתי פוסקות בגלל גלי העליה שיגיעו בזה אחר זה, ובגלל תהליך הבנין המהיר. אפילו ישקוט העולם והמזרח התיכון בתוכו בעשר או עשרים השנים הבאות — דבר שאינו בטוח כל עיקר — תהיה המדינה היהודית פושטת צורה ולבשת צורה, נתונה לתמורות במרכזה הכובד הפוליטי, מבחינה גיאוגרפית וחברתית כאחד, וכן לשינויים בדמותם הפוליטית והפסיכולוגית-חברתית של תושביה. מצב-דברים זה יטיל את המפלגות הפוליטיות לתוך הלך-רוח מתמיד של „קרבות הכרעה“ על תפיסת השלטון, יביא לידי פוליטיזציה מופרזת, וממילא, לטוב או לרע, יעשה את המפלגות מוקדי החיים הציבוריים.

דבר שאין צריך לומר: שנים ראשונות אלו של עיצוב המדינה והחברה היהודית, ושל עליה רבתי אשר תשפיע על פרוץ המדינה, תהיינה גם שנות היאבקות מתמדת על ההגמוניה של תנועת הפועלים בארץ ובתנועה הציונית, ובהיי-אבקות זו אין לסמוך על תהליכים חברתיים או ביקטיביים בלבד. בעולם כולו עולה עכשיו קרנו של המשק הציבורי המתוכנן, והדאגה לזכויות העובדים הוא סעיף קבוע במצעי כל המפלגות. מן השמאל ועד הימין הקיצוני, עיקר ההיאבקות שוב אינו על עקרונות ארגון המשק,

לות התעשייה והעיר בכללה. לעומת זה כבר ראינו איך נזדקרה בקרב פועלי העיר גישת צרכנים בשעת הסכסוך על מחירי התוצרת התקלאית של ההתישבות העובדת. ככל שיגדל הישוב במספרו, והיחסים הפטריארכליים יהיו לנחלת העבר, ככל שתגדל העיר כחטיבה סוציו-לוגית ותרבותית נבדלת על בעיותיה הנפרדות, ויודגש אופיה המקצועי של ההסתדרות בשל העברת כמה מתפקידיה לרשות המדינה — כן תגדל גם סכנת הניגוד בין יצרנים וצרכנים, אשר לבשה בארצות אחרות צורת ריב גדול וחריף בין העיר לבין הכפר. רקמתה החברתית המיוחדת של ההתישבות העובדת שלנו נוטלת מן הניגוד הזה את תכנו הסוציאלי ואת משמעור תו הפוליטית, אשר היו בעוכריה ומכשיליה של תנועת הפועלים הסוציאליסטית והקומוניסטית באירופה. אך אין ספק, כי גם ניגוד זה לכשית-גלע עלול להתחליש את אחדותה של תנועת הפועלים העברית.

עצם התבססותו של מעמד הפועלים הארץ-ישראלי והתקרבותו המודרנית למצבו של מעמד פועלים רגיל, בארץ שהיסודות הסטאטיים שבמשקה מוסיפים והולכים לעומת היסודות הדינאמיים — יגבירו את הסכנה של התרופפות אחדות המעמד. גם אלמלא היה לנו אלא חשבון הסתדרותי פנימי בלבד, חובה היתה מוטלת עלינו לבקש חישוקים נוספים להגברת ליכודו של מעמד הפועלים נוכח המגמות הרבות של החלשת מתח הליכוד ולנוכח העברת תפקידים חשובים של ההסתדרות לרשות ממלכתית. אין בכוחו של מעמד הפועלים בארץ-ישראל לעמוד בפני הסכנות כראוי לשיעור-קומתו ההיסטורי אלא אם כן יגביר את המתח הפוליטי המי-לוכד. הגברתו במלוכד עשויה לסתום כמה פרי-צות קשות שניבעו בחומת התנועה. הגברתו בשני קטבים כאחד תעמיק את הפרצות ואף תרחיבן. ואין ספק כי התקופה הבאה תגביר את היסוד של פעולה פוליטית „טהורה“ בצורתה המפלגתית, בחייה של תנועת הפועלים בארץ.

ג

בתקופת המנדט היה „מרחב המחיה“ של מפלגות הישוב, ובכללן מפלגות הפועלים, מצומצם מאוד. הן נלחמו, כמובן, על השפעה בישוב ובציונות, אך השלטון במדינה, מטרת כל מפלגה מדינית פוליטית, לא היה יסוד האבקותן. השלי-טון היה זר וממילא הופיעו כלפיו, ברוב המקי-

המתגוננת או המתקיפה תנצל למטרותיה הפוליטיות כיוון את הניגודים הפנימיים שבתוך תנועת הפועלים. התמורות אשר תבואנה בתפקידי ההסתדרות עצמה תסייענה בהכרח להגברת כוחו המפלג של הפירוד הפוליטי שבקרב הפועלים לגבי ההסתדרות עצמה.

ד

איך תיכנס תנועת הפועלים העברית לתקופת העצמאות המדינית?

התשובה על שאלה זו עשויה לקבוע את משקלה במדינה היהודית לימים רבים. מבהינה זו, לא יוכל ליכודן של מפלגות הפועלים בהסתדרות מקצועית אחת לשמש תחליף לקיומה של מפלגה אחת ומאוחדת של מעמד הפועלים. אם בתוך „החלל הריק” של תקופת המנדט יכלה ההסתדרות להופיע ככוח מלוכד כלפי חוץ, על אף הפירוד מבפנים, הרי במסגרת מדינה אי אפשר שלא יהיה יחס גומלין בין המתרחש על הבימה הפוליטית הכללית לבין המתרחש בתוך ההסתדרות. מפלגות שתהיינה מפורדות בצאתן, על כרחן תהיינה מפורדות גם באהלן.

ודאי, הכרח הפילוג לא יגונה, אפילו סכנתו בצדו, בשעה שהפילוג הוא פרי תפיסות מנוגדות בבעיות יסוד ודרכים מנוגדות במדיניות. האם הפילוג במחנה הפועלים בארץ-ישראל הוא תוצאה של ניגודים שאין לגשרם? בשאלות היסוד של חיינו, לגבי תפקידי הציונות, המדינה היהודית ותנועת הפועלים בתוכה, ולגבי דמות החברה היהודית בהווה ובעתיד, הניגודים הקיימים, במידה שהם קיימים, הם פרי הפילוג ולא סביבו. ואף זו: ניגודים אלו רובם ניגודים שבניסוחם, העשויים להתנדף לאחר עימות ראשון עם המציאות.

לשם הצדקת הפילוג מעלים עכשיו בארץ-ישראל את ההבחנה בין סוציאליזם מהפכני לבין סוציאליזם ריפורמיסטי. אין המציאות הארץ-ישראלית סובלת הבחנה כזאת. האמת היא כי תנועת הפועלים העברית נתנה את מיטב כוחה למפעלה הסוציאליסטי הקונסטרקטיבי ומבחינת המפעל הזה, ומבחינת היחס כלפיו, אין לגלות שום הבדל מהותי בין הסוציאליסטים הקוראים לעצמם מהפכנים לבין הסוציאליסטים הקרויים ריפורמיסטים. הקיבוץ „הגדול וגדול” והקבוצה „האורגנית”, מושב העובדים והקואופרטיב והמפעל המשקי שההסתדרות בעליו — חסידיהם ומהגנדיהם מצויים בכל אגפי תנועת

אלא על עקרונות ארגון החברה. רק התפיסה הפרימיטיבית ביותר של המארכסיזם הוולגארי נתנה מקום לצפות, כי בהיות עקרונות התיכנון, השאובים מן הסוציאליזם, לנחלת הרבים, יתקבלו ממילא גם העקרונות הסוציאליסטיים של ארגון החברה, שבלעדיהם השתלטות המדינה על המשק נעשית כלי עצום לשיעבוד האדם למדינה ושיעבוד המדינה למעטים, בין שהללו אדיריהון או חולשים על עמדות המפתח בשלטון. דבר זה, מכל מקום, למדנו מנסיון הדור האחרון. חברה בתיכונן לא תיתכן בימינו בלי שליטת המדינה במשק הארץ — וכלי שליטת המוני-העם במדינה. ההגמוניה של תנועת הפועלים בציונות וברישוב — שהיתה קיימת אפילו בשעה ששליחי הפועלים היו עדיין מיעוט קטן בהנהגת התנועה הציונית וכנסת ישראל — לא תוכל עוד להתקיים כהגמוניה רוחנית-מוסרית בלבד. מקור הכוח הגדול של תנועת הפועלים בציונות — יהדות אירופה המזרחית והתיכונה בת המיליונים — ירד מגדולתו עקב ההשמדה. כניסתם המוגברת של ישובי המערב ועבריהם בעול ההגשמה הציונית מעלה על הזירה כוחות חדשים בציונות הבורגנית, מהם שדגלם מדיניות מעמדית ברורה והסתלקות מן השיתוף המהדק עם תנועת הפועלים. האצלתה המוסרית של תנועת הפועלים על סביביה, וחלקם של הפועלים בבנין ובהגנה, לא יספיקו עוד מעתה להבטחת ההגמוניה הפועלית. התנועה הסוציאליסטית בארץ-ישראל צופה איפוא לימים של מלחמה מדינית על השפעתה, על ההגמוניה שלה במרחב, על עיצוב דמות החברה הקמה בארץ לקראת המשטר הסוציאליסטי בארץ ובעולם.

תקופת הקמת המדינה תראה איפוא, בד בבד עם ירידה מסוימת בכוחה המלכד של ההסתדרות העובדים, בעלית ערכה של המפלגה הפוליטית בתי ציבור הפועלים בארץ, ואולם קיומן של מפלגות פועלים סוציאליסטיות אחדות מכשיל ומסכן את ההיאבקות על ההגמוניה של תנועת הפועלים. בקונגרס הציוני האחרון ראינו רמז לסכנות הכמוסות בפילוג, כאשר האגף הליבראלי המתון של הציונות הכללית ביקש להתקשר עם סיעת השומר הצעיר נגד הגוש הפועלי העיקרי, ואילו האגף הריאקציוני הקיצוני אף הוא ביקש להתקשר לאותה מטרה עצמה עם סיעת „לאחדות העבודה—פועלי-ציון”. נסיונות אלה היו רק אות צנוע לבאות, כאשר הבורגנות

הויכוח בשאלת האיגודים הארציים לפועלי התע"ש, שתפס חלק גדול מזמנה של ועידת ההסתדרות האחרונה, נמשך גם אחרי קבלת ההחלטה בוועידה וגרם לדיחוי בהגשמתה, אך לבסוף נסתיים בהסכם כללי. במקרה זה יש צדקמה בטענת כל הזרמים שבהסתדרות, כי "ההסתדרות רות סיגלה לעצמה את עמדתנו". אכן עמדתה ה"ריפורמיסטית" של מפלגת פועלי ארץ-ישראל אשר הונחה ביסוד הקמתם של האיגודים הארציים שימשה כאן גשר בין שתי עמדות "מהפכניות", מנוגדות זו לזו בתכלית, של שתי מפלגות אשר התמזגו עכשיו במפלגת הפועלים המאוחדת". בסופו של דבר מכריעים לא ויכוחים מסעירים, אלא מעשה יום יום. "מפלגת הפועלים המאוחדת" משתפת בהנהלת הפעולה המקצועית במרכז ובמקומות. בתל-אביב יש לה הרוב באגודה המקצועית הגדולה ביותר של פועלי התעשייה (אגודת פועלי המתכת) ובשתי אגודות מקצועיות קטנות יותר (מחס ואפיה), אך אין כל אפשרות לגלות הבדלים עקרוניים בין שתי המפלגות באסטרטגיה ובטכניס של המלחמה המקצועית. במידה שמתגלים חילוקי דעות בפעולת יום יום, הרי הם חוצים את המפלגות ולא מבדילים ביניהן.

פסק ואיננו גם הניגוד החמור בשאלת מתן הצורה המדינית למפעל הציוני, אשר הפך ריד בין הרוב בתנועת הפועלים לבין אחת המפלגות שהצטרפו עתה למפלגת הפועלים המאוחדת". תנועת הפועלים כולה קיבלה את הפתרון שהחלט עליו באסיפת אר"מ — באותה מידת הסתייגות, באותה מידת השלמה ובאותה מידת נכונות להביא כל קרבן למען הגשמתו. נתברר שאין אלטרנטיבה לתביעת המדינה היתר דית, האלטרנטיבה שהציע "השומר הצעיר" נבדקה ונמצאה נטולת-משות. אלטרנטיבות אחרות לא היו בנמצא. במידה שיש עדיין מקום לויכוח מדיני בין מפלגות הפועלים, הרי זה רק בשאלה, מי התנגד יותר לתלוקה — שהרי כולן התנגדו לה; מי מתנגד יותר להרפתקה של הרחבת גבולות על דרך האלימות ושילהוב יצרים אירי-דאנטיסטיים — שהרי כולן מתנגדות לו; מי מוכן יותר לעשות למען יחסי שלום ושיתוף עם המדינה הערבית בארץ-ישראל ועם שאר מדינות ערב; ומי מזומן יותר לשתף את הישוב הערבי שבמדינה היהודית שיתוף מלא ופורה בחייה ולרתק את העמלים לעשייתה של תנועת

הפועלים, וכל האגפים דוחים בצדק כל נסיון לזהותם עם אחת הצורות של משק הפועלים ושל יצירת הפועלים וכולם טוענים ל"כלליותם". גם הויכוח העקרוני מה עדיף, המשק שכלל הפועלים בעליו או המשק שהעובדים בו בעליו, גם הוא אינו מפריד בין הזרמים אלא חוצה אותם. ההבחנה בין סוציאליזם "מהפכני" ל"ריפורמיסטי" אינה הבחנה שבממש גם מבחינת העמדה כלפי היוזמה הפרטית, אלה ואלה מודים, שההון הפרטי העתיד לבוא מחוץ-לארץ — ולא רק מפני נימוקים לאומיים ואידיאולוגיים — ימלא תפקיד גדול בהרחבתו ובביצורו של הישוב היהודי בארץ-ישראל, אלה ואלה מודים, כי יש למשוך את ההון הפרטי היהודי לארץ ולכוונו לאפיקים רצויים, ומשום כך מסכימים גם אלו וגם אלו, כי יש להבטיח לו "מרחב מחיה" ניכר בחיי הכלכלה של המדינה היהודית, ועם זה מסכימים שני הזרמים, כי המשק הציבורי והמשק העצמי של הפועלים עתידים להתרחב ולגדול מאד, וכי ימים רבים עוד יתקיימו זה בצד זה הון פרטי, הון ציבורי והון מעמדי, אין שני הזרמים מער-ערים על ההנחה, שיש סייגים לכל מדיניות הלאמה בארץ-ישראל בתקופת העליה שתימשך שנים רבות, ויש לשער שאין הם נחלקים גם בהנחה כי המשטר הפוליטי של המדינה העתידה הוא בבחינת קבוע ונתון ע"י התנאים האובייקטיביים — דימוקרטיה פרלמנטרית בנוסח אירופה המערבית ואמריקה, עובדה זו לא תשתנה בהכרעות ארץ-ישראליות; ואם תחול תמורה מהפכנית בעולם — הרי לא בשאלת המשטר המדיני התפלג תנועת הפועלים העברית, אם תתפלג בכלל.

בתחום המדיניות המקצועית, דרכם של ה"ב"דלי השקפות בהסתדרות לפרוץ בעונות של בחירות ובכל ויכוח עיוני, בחיי יום יום שלה אין הם מורגשים כמעט. הויכוח על חוק השביתות בימי המלחמה, שהסעיר את ההסתדרות במשך כמה חדשים, נסתיים זה-כבר לא רק משום שניטל ממנו הבסיס העובדתי עם ביטולו של החוק, אלא גם משום שההסתדרות ידעה להתנגד להגבלות שחוק זה הטיל על הפעולה המקצועית במקרים שהללו נתפרשו פירוש שרירי רותי לרעת הפועלים אף ידעה להפיק ממנו תועלת רבה לביסוסם החוקי של הישגים סוציאליים ושל רמת חיי העובדים, ולהכרת מעמדו של האיגוד המקצועי ולהגברת ארגון הפועלים.

הצעיר לבין עמדת המפלגות שהתאחדו עמו בשאלה מרכזית אחת של חיינו, היא שאלת דרכי ההזקקות עם שלטון הספר הלבן; ואף עמדות מנוגדות אלה נקבעו, כנראה, על סמך ניתוח מארכסיסטי, ואם נחזיר מבטנו כמה שנים לאחור, הרי חברי מפלגת פועלי-ציון שמאל ואותו חלק של מפלגת פועלי ארץ-ישראל ואחד יותיה בחוץ-לארץ שנתארגנו לפני שלוש שנים ומחצה בתנועה לאחדות העבודה תמכו במלחמת המעמדות בגולה, ואילו „השומר הצעיר“ התנגד לה; לעומת זאת, חברי „השומר הצעיר“ וחברי מפלגת פועלי ארץ-ישראל תמכו בקואופרציה לאומית בבנין הארץ, ואילו פועלי-ציון שמאל שללו אותה — ואף הם עשו כן לאחר ניתוח מארכסיסטי של המציאות היהודית ותהליכיה, ניכר, אפוא, שגם שיטת הניתוח המארכסיסטי כשהיא לעצמה אינה סממן בדוק וכל-יכול לגילוי הדרך הפוליטית הנכונה, ניכר, שגם היא אינה עשויה להיות נר לרגליה של תנועת הפועלים אלא אם כן הניתוח המארכסיסטי מלווה בירור ציבורי רחב והשפעה מתמדת של המוני פועלים על האוזנים בקרני התיאוריה.

שלוש המפלגות שנצטרפו ל„מפלגת הפועלים המאוחדת“ כל אחת מהן היתה עד כאן מסוגרת בתוכה. „השומר הצעיר“ היה, למעשה, כמעט זהה עם הקיבוץ הארצי ומסוגר בתוכו, חברי „הליגה הסוציאליסטית“, גם לאחר הצטרפותם למפלגת „השומר הצעיר“ בזכויות שוות עם חברי הקיבוץ, נשארו מבחינת בני-לוחיה לגר עין העיקרי, הקובע את דרך המפלגה. „פועלי-ציון שמאל“ היו ונשארו קבוצה מסוגרת, דלה במספר וביכולת של השפעה על המונים ושל קבלת השפעה מהם. „התנועה לאחדות העבודה“ עשתה נסיון של מויגה שקולה בין אלפי חבריה שבקיבוץ המאוחד לבין אלפי חבריה שבעיר ובמושבה, אך החטיבה העצמאית של פועלי העיר בתוכה — בעיקר בתל-אביב — התפוררה חיש-מהר, ומצד זה היתה גם היא, לפני האיחוד עם פועלי-ציון שמאל, מפלגת קיבוץ מסוגרת בתר ספת גלויים בעיר ובמושבה, כדוגמת השומר הצעיר. איחוד שלוש המפלגות לאחת הוליד מפלגת-המונים לא רק מבחינה מספרית אלא גם מבחינת ריבוי הגונים שבה. במפלגת-המונים תחדל „השיטה המארכסיסטית“ בהכרח להיות מין מדע סתרים של קבוצות מצומצמות המסבי-רות באמצעותן את החלטותיהן המנוגדות. לאמר

הפועלים היהודית, מתוך תקוה כי השיתוף המלא סופו להפיל מחיצות גיאוגרפיות, ויכוח זה אינו אלא פולמוס מחוסר כל תוכן רציני.

גם הנסיון להצדיק את הפילוג בהכרזת אור-יינטציה במדיניות החוץ נטול כל יסוד ממש, בסופו של דבר נקבעת האוריינטציה של תנועת הפועלים הציונית על-ידי צרכי המערכה המדי-נית, וצרכים אלה מצווים הימנעות מאורייני-טציה אפסקלוטיבית, אם מזרחית ואם מערבית, בשעות מבחן קשות טוענת גם „מפלגת הפוע-לים המאוחדת“ לאוריינטציה על ארץ ועל שלום העולם, וסופו של ויכוח על אוריינטציה תמיד, שכל צד טוען לאוריינטציה על שיתוף פעולה בין שתי המעצמות הגדולות ומאשים את הצד האחר באוריינטציה חד-צדדית.

ועוד צידוק אחד ל„מפלגת הפועלים המאו-חדת“ החדשה, צידוק לקיומה הנפרד ולסירובה לאיחוד ציוני-סוציאליסטי כללי: הוא הצידוק שבהשקפת עולם, הבסיס המארכסיסטי שהמפלגה המאוחדת בונה עליו את תכניתה המדינית. אכן גם המפלגה הזאת אינה קובעת ואינה יכולה לקבוע, כי מי שאינו רואה את עצמו מארכסיסט אין לו מקום בשורותיה. היא מסתפקת בתביעת חינוך מארכסיסטי ובהכרעות על דרכה של תנועת הפועלים שמקורן בניתוח מארכסיסטי של תהליכי המציאות הכלכלית והמדינית, אך לאמתו של דבר הן נתפצל מושג המארכסיזם והתרחב במידה כזו, שהדגשת החינוך המארכ-סיסטי אין פירושה עכשיו, כנראה, אלא סיגול אחד הזרמים שבמחשבה המארכסיסטית; והרי אין כל בטחון כי בתוך שורות המפלגה החדשה יושג הסכם על הזרם שיש לבחור. הדברים ית-חווירו עוד יותר אם נזכור, מה עלה לו בשנים האחרונות לניתוח המארכסיסטי בארץ-ישראל, המפלגות שהתאחדו עכשיו על בסיס המארכסיזם הן לא קנו להן השקפת עולם זו ושיטת ניתוח זו בן-לילה, לצורך האיחוד. צריך להניח שבתור רת מפלגות מארכסיסטיות קבעו את דרכן על יסוד ניתוח מארכסיסטי של המציאות בארץ-ישראל, בעם היהודי ובעולם, אולם אירע שמפלגת השומר הצעיר הגיעה, על יסוד ניתוח מארכסיסטי, לתביעת מדינה דו-לאומית בארץ-ישראל, ואילו התנועה לאחדות העבודה ומפלגת פועלי ציון שמאל התנגדו לתביעה הזאת תכלית גיגוד — אף הן, כמובן, על יסוד ניתוח מארכ-סיסטי, וכן היה גיגוד בולט בין עמדת השומר

וטבעי פילוג תנועת הפועלים בארץ-ישראל? הגושים המאוחדים ב„מפלגת הפועלים המאוחדת“ אינם מורכבים אינטליגנציה תלושה מן המציאות ואף לא המונים פרולטרניים ש„אין להם דבר לאבד זולת ככליהם“. גושים אלה נושאים באחריות ריגורית משקית ובאחריות לאומית ענפה. האחריות הזאת יש שהיא מאיטה את דהרת התיאוריה וממתנת את המסקנות הפוליטיות התקיפות ביותר. הפרקטיקה הפוליטית של „השומר הצעיר“, בעל העמדה האנטי-אימפריאליסטית הקיצונית, היה בה בשנים האחרונות כדי ללמד לקח למהפכנים תמימים מדי. לעומת זאת, עמדתה של מפלגת פועלי ארץ-ישראל, הנקבעת לפי נסיבות המציאות והתקופה, ואינה משועבדת להכרזות אידיאולוגיות לפרטי-פרטיהן, גנוז בתפוחות, סיכוי לקביעת עמדה אחידה של תנועת הפועלים כולה גם בימי מבחנים בינלאומיים חמורים. ונשאלת השאלה: האמנם מחייב הגיון הדברים להכין את הפילוג מעכשיו, — שמא חס ושלום לא נספיק להתפלג במועד הנכון בבוא הצורך? ושלא לא יהא כלל צורך להתפלג? סוף-סוף היתה של חטיבה מפלגתית-מדינית כוללת ויחידה עשויה גם לקרב לבבות לגוף העניין, ואילו קיומן של שתי מסגרות נפרדות, רעבות לתוכן, עשוי להשפיע השפעה המסכסכת גם לגוף הכרעתם של חלקי התנועה השונים.

הפילוג בארץ-ישראל, ש„איחוד השמאל“ בא לבשו ולהנציחו, חלילה, אינו אלא פונקציה של הפילוג בתנועת הפועלים בעולם, פונקציה שאין לה כל אחיזה בדבריימי תנועת הפועלים העברית ואין לה כל הצדקה במציאות הארץ-ישראלית. הוא פרי ההשערה, כי הפילוג בעולם יתמיד; כי אין להימנע ממלחמת עולם שלישית וכי במלחמה זו ינצח האגף ה„שמאלי“ של תנועת הפועלים בעולם, והוא פרי הרצון להופיע, בבוא היום, כנציג לגיטימי של הכוח המנצח בארץ-ישראל. בחשבון פוליטי זה הכל משוער ויליד המישאלה בלבד. גם הבטחון, כי הכוח המנצח יבחר דווקא בנציג זה ולא אחר, אינו אלא פרי השערה. בחשבון זה יש רק נקודה ודאית אחת. ודאי הוא רק הנזק הטמון בחיק הפילוג להגמור ניה של תנועת הפועלים בעם ובמדינה היהודית; ודאית רק הסכנה לעיצובה הסוציאליסטי של דמות החברה היהודית החדשה אשר הקום בארץ-ישראל. האמנם הכרח הוא שתהיה טעות אנושית לגזירת-גורל שסופה בכיה לדורות?

תו של דבר, הן לא היתה השיטה המארכסיסטית מעולם משהו מסוייג ומוגדר באחידותו המוחלטת — קל וחומר בימינו. גוונים ובני-גוונים בה, וכל עוד לא נאמר במפורש לאיזה מגוונים מתכוון הדוגל בה — „מפלגת הפועלים המאוחדת“ אינה אומרת זאת. וכנראה גם אינה יכולה לומר, בגלל היותה מפלגה „מאוחדת“ — עשויה שיטה זו להקיף כמעט את כל זרמי המחשבה שבתנועת הפועלים הסוציאליסטית בארץ-ישראל. ולא זו אף זו: איחודן של שלוש המפלגות שם קץ לתלומות האואנגרדיסטיים בארץ-ישראל. שתיים או שלוש מפלגות קטנות, שכל אחת מהן רואה עצמה כחלוץ העובר לפני המעמה, יכריזות להתקיים זו בצד זו ולהתחרות זו בזו. ויכולה קבוצה אואנגרדיסטית לפעול בתוך מפלגת המונים דימוקרטית רחבה ולחתור לכיבוש הרוחני (י. טבנקין אמר לפני כמה שנים, בויכוח עם „השומר הצעיר“ במועצת הקיבוץ הארצי במשמר העמק, כי הבולשביקים לא הקימו מפלגה נפרדת, אלא הם פעלו בתוך המפלגה הסוציאלידימוקרטית הרוסית עד שהיו בה לרוב). ואולם האפשר לשלוש מפלגות אואנגרדיסטיות להתאחד למפלגה גדולה אחת והחלום האואנגרדיסטי מתקיים בידן בתומתו?

מגמת הצירוף אשר הקימה את „מפלגת הפועלים המאוחדת“ נובעת מן ההערכה הפסימית. כי אין מנוס ואין מפלט מן הפילוג בתנועת הפועלים בעולם. האיחוד החלקי אשר הוקם יותר משיש בו יצירת מפלגת פועלים „שמאלית“ בארץ-ישראל, שדרכה הנבדלת מחייבת את פרישתה מן הרוב ה„ימני“ של תנועת הפועלים, יש בו הכנה מסגרת מפלגתית לתקופה כשהתפתחות המשוערת של תנועת הפועלים בעולם ובארץ-ישראל תכניס למעגל הפילוג החריף גם את המדינה היהודית. וכי מגמת התפתחות זו ודאית היא? הניגודים בין הגושים הגדולים בעולם מחר ריפים והולכים, לכאורה, ועמם מעמיק גם הפילוג בתנועת הפועלים. אך לא מן הנמנע הוא, שבסופו של דבר תגברנה מגמות התפיסות בין המעצמות; והן יתכן, לפחות, שהתקדמות ההלאמה באנגליה והחרפת הניגודים המעמדיים באמריקה תקרב לבבות בתנועת הפועלים ותמנע החמרת היחסים בין גושי המדינות.

אולם אם גם נניח שהפרוגנוזה של „מפלגת הפועלים המאוחדת“ לגבי ההתפתחות בעולם היא נכונה, כלום מתחייב ממנה בהכרח הגיוני